

βάλ Άργους» (σσ. 83-118), του Τώνη Λυκουρέση, «Από το θεατρικό κείμενο στην κινηματογραφική οθόνη» (σσ. 147 εξ.), της Λίνας Γιαννούκου, «Η επιρροή της Ανατολής στους σκηνοθέτες της Δύσης: Peter Brook, Jerzy Grotowski, Eugenio Barba» (σσ. 159 εξ.), του Βασίλη Μανουσάκη, «*Αγάπης αγώνας άγνος*: Οι προβληματικές σχέσεις στο θέατρο του Τένεσι Γουίλιαμς: Οι περιπτώσεις του *Λεωφορείου ο Πόθος* και του *Γυάλινου Κόσμου*» (σσ. 171 εξ.), ενώ από το αφιέρωμα για τον Ελύτη αφορούν το θέατρο το άρθρο της Ελένης Κουτριάνου, «Η ζωγραφική, ο κινηματογράφος και το θέατρο στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη» (σσ. 205 εξ.) και της Ιουλίτας Ηλιοπούλου, «Η θεατρική διάσταση του ποιητικού λόγου του Οδυσσέα Ελύτη» (σσ. 219 εξ.). Ο τόμος είναι ιδιαίτερα ευπαρουσίαστος με πλούσιο οπτικό υλικό, που παρεμβάλλεται με διάφορα σχήματα στο κείμενο και «αλαφρύνει» την ανάγνωση. Όπως είναι φυσικό, οι ίδιες οι διαλέξεις, στην επεξεργασμένη τους μορφή, είναι άνιστες και δύσκολα μπορούν να συγκριθούν μεταξύ τους, εφόσον δεν ακολουθούν κάποιο θεματικό πλαίσιο ή αφιέρωμα. Μένει να εκφράσει κανείς την ευχή, η σειρά αυτή να συνεχιστεί.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

Κωστής Μπασιτιάς. Δημοσιογραφία – Θέατρο – Λογοτεχνία,
εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2005, σελ. 558, πολλές εικ., σκίτσα κτλ.,
ISBN 960-03-3969-4.

Ο γιος του αείμνηστου Κώστα Μπασιτιά (1901-1972), Γιάννης Μπασιτιάς, που το 1997 μας χάρισε τη δίτομη μελέτη *Ο Κωστής Μπασιτιάς στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Χρονογραφία – Εργογραφία – Βιβλιογραφία*, παρεμβάλλει στη συνέχιση της βιβλιογραφικής και εργογραφικής του προσπάθειας για τον πατέρα του, που σταματάει στο έτος 1946, ένα βιογραφικό σχεδιάσμα, που φανερώνει τα νήματα και τις διασυνδέσεις του πληροφοριακού υλικού με πράγματα, πρόσωπα και καταστάσεις, εγχείρημα ιδιαίτερα αναγκαίο στην περίπτωση ενός άκρως κοινωνικού ανθρώπου, που ήταν για δεκαετίες πνευματικός και κοινωνικός παράγοντας: Το εξηγεί ο ίδιος ο συγγρ. στην Εισαγωγή: «Η ανάγκη να ανασυνθέσω τη ζωή του Κωστή Μπασιτιά με οδήγησε, εδώ και είκοσι χρόνια, στο ξεκίνημα μιας έρευνας με σκοπό την αποκάλυψη του πλούσιου, αλλά δυσπρόσιτου, υλικού που αφορούσε τον ίδιο, την εποχή του και τα πρόσωπα που ήρθαν σε επαφή μαζί του. Τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνάς μου δημοσιεύθηκαν το 1997 στο δίτομο έργο μου *Ο Κωστής Μπασιτιάς στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Χρονογραφία – Εργογραφία – Βιβλιογραφία* (Εκδοτική Αθηνών). Επρόκειτο για μια βιβλιογραφική μελέτη που διέφερε από άλλα βιβλιογραφικά πρότυπα, καθώς, κατά την παρουσίαση του υλικού που είχα συλλέξει συμπεριείλαβα στα περισσότερα λήμματα και εκτενή παραθέματα, μέσω των οποίων ο αναγνώστης μπορούσε να παρακολουθήσει τη ζωή και το έργο όχι μόνο του Μπασιτιά, αλλά και όλου του πνευματικού και πολιτικού κόσμου της εποχής. Το έργο κάλυπτε την περίοδο από τις αρχές του αιώνα έως το καλοκαίρι του 1946, όταν ο Μπασιτιάς αναχώρησε για τη Νέα Υόρκη, ως ανταποκριτής της εφημερίδας *Η Βραδινή*, δηλαδή περίπου το ήμισυ του ενήλικου βίου του. / Η εμφάνιση της βιβλιογραφίας προκάλεσε το ενδιαφέρον ερευνητών, δημοσιογράφων και αναγνωστών [...].

Αν όμως η αναλυτική δίτομη βιβλιογραφία του Μπαστιά φάνηκε χρήσιμη σε πολλούς συγγραφείς ως πηγή πληροφοριών και ήταν ένα απαραίτητο πρώτο βήμα για μένα στην έρευνά μου, αυτό που συνειδητοποίησα μετά την έκδοσή της, και καθώς συνέλεγα το υλικό των επόμενων δύο τόμων, που θα την ολοκληρώσουν έως το θάνατό του, ήταν ότι χρειαζόταν και ένα άλλο βήμα – η συνθετική εργασία που μόνο μία βιογραφία μπορούσε να προσφέρει [...]. Έτσι ακολουθώντας τα βήματα του Μπαστιά και την πορεία της ζωής του, προσπάθησα να αναπαραστήσω όλους τους χώρους όπου έζησε, δημιούργησε και άφησε το στίγμα του. Ξεκίνησα με την Ερμούπολη και το σοσιαλιστικό της κίνημα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, την Αθήνα το 1919 και τον πνευματικό της περίγυρο, τα θέατρα της Κυβέλης και της Μαρίκας Κοτοπούλη, στη δεκαετία του '20. Συνέχισα περιγράφοντας τις εφημερίδες όπου εργάστηκε ο Μπαστιάς, αφιερώνοντας σε πολλές ειδικά κεφάλαια, όπως οι παπαναστασιακές *Δημοκρατία* και *Εσπέρα*, ο βενιζελικός *Ελεύθερος Τύπος*, η αντιβενιζελική *Πρωΐα*, η συντηρητική *Εστία* και η *Βραδινή*, όργανο του Λαϊκού Κόμματος. Με δικά τους κεφάλαια επίσης παρουσιάστηκαν το περιοδικό του *Ελληνικά Γράμματα* και οι εφημερίδες του *Τα Νέα* και *Ηχώ της Ελλάδος*, προσθέτοντας νέα στοιχεία στη μικρή αυτή ιστορία της ελληνικής δημοσιογραφίας. Πολύ με απασχόλησε το Εθνικό Θέατρο της δεκαετίας του '30, το σημαντικότερο πολιτιστικό γεγονός στην Ελλάδα εκείνης της εποχής, και η πολυτάραχη, αλλά δημιουργική, πορεία του (στην οποία αφιέρωσα τέσσερα κεφάλαια), καθώς και η δημιουργία της Λυρικής Σκηνής. Ακολούθησαν τα χρόνια της Κατοχής (τρία κεφάλαια) και η μεταπολεμική παραμονή του στη Νέα Υόρκη, που είχε τότε κατακλυστεί από τους 'απόδημους Αθηναίους' της δημοσιογραφίας, των γραμμάτων, των τεχνών, της πολιτικής, της διπλωματίας και της ναυτιλίας (πέντε κεφάλαια). Η επιστροφή του στην Αθήνα θα σηματοδοτηθεί με την επιστροφή του στη Λυρική Σκηνή και την ανάληψη της γενικής διεύθυνσης της ελληνικής ραδιοφωνίας, του ΕΙΡ, τη στιγμή που γίνονται τα πρώτα βήματα για τη μετατροπή του σε ελληνική ραδιοτηλεόραση. / Ένα σημείο που θεωρώσα πολύ σημαντικό και πρόσεξα ιδιαίτερα ήταν η πρόσληψη των έργων του Μπαστιά, είτε σχετικά με τη λογοτεχνική του εργασία, είτε με τις εκδόσεις δικών του εντύπων, είτε με τη δημιουργική του προσφορά στο θέατρο και στην όπερα, εξετάζοντας τις κριτικές αντιδράσεις εντός του κλίματος της εποχής. Συχνά προσπάθησα να ερμηνεύσω τις αντιδράσεις των κριτικών ανάλογα με τις ιδεολογικές ή πολιτικές τους πεποιθήσεις, τη συμμετοχή τους σε συγκεκριμένες ομάδες, ή ακόμα και τις βασισμένες σε προσωπικές φιλίες ή εμπάθειες κρίσεις τους» (σσ. 11 εξ.).

Όλ' αυτά ακούγονται άκρως ενδιαφέροντα και ο αναγνώστης δεν θα απογοητευτεί από το διάβασμα ολόκληρου του βιβλίου. Μέσω της βιογραφίας του Μπαστιά «περνούν» χίλια δύο πράγματα, πρόσωπα, καταστάσεις, σχέσεις, διασυνδέσεις, ιδέες και πάθη μιας πολυτάραχης εποχής. Το πολύ πλούσιο υλικό διαθρώνεται σε 40 κεφάλαια, τα οποία ακολουθούν χρονολογική σειρά και διαφωτίζουν «σταθμούς» και φάσεις της ζωής του Μπαστιά: 1. Στην Ερμούπολη (σσ. 15 εξ.), 2. Η Αθήνα το 1919 (σσ. 30 εξ.), 3. Ο πόλεμος στη Μικρασία (σσ. 37 εξ.), 4. Στην Κέρκυρα το 1922 (σσ. 43 εξ.), 5. Επιστροφή στην Αθήνα και η Πέτρα σκανδάλου (σσ. 54 εξ.), 6. Η Δημοκρατία του Αλέξανδρου Παπαναστασίου (1924-1926) (σσ. 60 εξ.), 7. Ο πρώτος γάμος (1924) (σσ. 73 εξ.), 8. Με τη Μαρίκα Κοτοπούλη (σσ. 78 εξ.), 9. Η *Εσπέρα* των αδελφών Πουρνάρα (1925-1926) (σσ. 89 εξ.), 10. Ο *Ελεύθερος Τύπος* του Χρήστου Καβαφάκη (1924-1927) (σσ. 94 εξ.), 11. Το περιοδικό *Ελληνικά Γράμματα* του Μπαστιά (1927-1930) (σσ. 117 εξ.), 12. Τα βραχύβια *Νέα* του Μπαστιά (1930) (σσ. 133 εξ.), 13. Η εφημερίδα *Πρωΐα* των αδελφών Πεσμαζόγλου (1929-1930) (σσ. 140 εξ.), 14. Το Παρίσι της «Χίμαιρας» και του Μονπαρνάς (1932) (σσ. 154 εξ.), 15. Οι «Φιλολογικοί περίπατοι» του Μπαστιά (1930-1932) (σσ. 159 εξ.), 16. Στεριές και θάλασσες (1932) (σσ. 178 εξ.), 17.

Εθνικό Θέατρο Α' - Η εποχή Φώτου Πολίτη (1930-1934) (σσ. 183 εξ.), 18. Η Ηχώ της Ελλάδος (1935) (σσ. 211 εξ.), 19. Τ' αλιευτικά (1935) (σσ. 222 εξ.), 20. Εθνικό Θέατρο Β' - Η επιστροφή του Μπαστιά (1935-1937) (σσ. 229 εξ.), 21. Ο Κωστής Μπαστιάς γενικός διευθυντής του Βασιλικού Θεάτρου και διευθυντής Γραμμάτων και Τεχνών (1937) (σσ. 251 εξ.), 22. Η χρονιά της «Μεγάλης Τουρνέ» (1939) (σσ. 295 εξ.), 23. Μηνάς ο Ρέμπελος - Κουρσάρος στο Αιγαίο και άλλα πεζογραφήματα (1939) (σσ. 319 εξ.), 24. Η ίδρυση της Λυρικής Σκηνης (1940) (σσ. 324 εξ.), 25. Βαδίζοντας προς τον πόλεμο (1949) (σσ. 334 εξ.), 26. Το τέλος του Μεσοπολέμου (1940-1941) (σσ. 343 εξ.), 27. Κατοχή Α' (1941-1942) (σσ. 348 εξ.), 28. Κατοχή Β' - Θέατρον Αθηνών (1942-1943) (σσ. 357 εξ.), 29. Κατοχή Γ' (1943-1944) (σσ. 367 εξ.), 30. Μετά τον πόλεμο (1944-1946), 31-35. Νέα Υόρκη Α'-Ε' (Ξένος ανταποκριτής 1946-1954, σσ. 385 εξ., Ο Αμερικής Αθηναγόρας, σσ. 403 εξ., Ο τρίτος γάμος 1949, σσ. 411 εξ., Η εφημερίδα Εθνικός Κήρυξ 1949-1954, σσ. 419 εξ., Ο Παπουλάκος 1952, σσ. 432 εξ.), 36. Η επιστροφή στην Αθήνα (1954) (σσ. 439 εξ.), 37. Η Εθνική Λυρική Σκηνή (1959-1964) και το Εθνικόν Ίδρυμα Ραδιοφωνίας (1961-1963) (σσ. 449 εξ.), 38. Ο Παπαδιαμάντης (1962) (σσ. 494 εξ.), 39. Το περιοδικό Άλφα (1964-1968) (σσ. 506 εξ.), 40. Τα τελευταία χρόνια (1969-1972) (σσ. 519 εξ.).

Η βιογραφία τελειώνει με έναν επλόγο (σσ. 533 εξ.), που αναφέρεται στη μεταθανάτια απήχηση της προσωπικότητας και του έργου του Μπαστιά, και με εκτενή και πολύ πλούσια ευρετήρια (σσ. 543 εξ.), που ξεκλειδώνουν τον πληροφοριακό θησαυρό του βιβλίου. Με ενδιαφέρον περιμένει το αναγνωστικό κοινό τη συνέχιση της «βιβλιογραφίας» του Μπαστιά.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΙΩΣΗΦ ΒΙΒΙΛΑΚΗΣ (επιμ.)

Θρησκεία και Θέατρο στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005, σελ.178, ISBN 960-406-697-8.

Στη σειρά «Θρησκειολογία» (αρ. 34) παρουσιάζει ο συνάδελφος Βιβιλάκης μελετήματα των Νίκου Χουρμουζιάδη, Χαράς Μπακονικόλα, του ίδιου, Σπύρου Α. Ευαγγελάτου, Βάλτερου Πούχνερ και Κώστα Γεωργουσόπουλου σχετικά με τη θρησκευτική διάσταση του θεάτρου από την αρχαιότητα. Το εγχείρημα δικαιολογείται από την καταγωγή και την παράλληλη εξέλιξη των δύο φαινομένων: «Θρησκεία και Θέατρο συνδέονται με μια σχέση καταγωγής. Το αρχαίο δράμα ανατέλλει μέσα από το θρησκευτικό τραγούδι του διθυράμβου, το νεότερο ευρωπαϊκό θέατρο κνοφορείται εντός της μεσαιωνικής λατρευτικής πράξης της χειρ-στανικής λειτουργίας. Εθνολογικές-ανθρωπολογικές μελέτες, θρησκειολογικές προσεγγίσεις καθώς και η προϊστορία του θεάτρου τεκμηριώνουν ότι δεν υπάρχει λαός σε ολόκληρο τον πλανήτη, του οποίου η λαϊκή παράδοση να μην περιλαμβάνει τελετές και δρώμενα, έναν μίμο-ιερουργό που να δραματοποιεί αυτοσχεδιαστικά ή να παίζει συνειδητά απέναντι στο θεό του ένα δράμα προορισμένο να καλύπτει τις ανάγκες και τις σκοπιμότητες της κοινότητας που υπηρετεί. Θεολογία, Θρησκειολογία και Θέατρο συναντιούνται στην αναζήτηση του βιώματος της πίστης προς τον Θεό και στις ψηλαφησίες της ουσίας της θεατρικής πράξης» (σ. 9).

Έτσι αρχίζει ο πρόλογος του επιμελητή (σσ. 9-15), που παρουσιάζει και τα έξι μελετή-